

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Orthographiae || Ratio

Manuzio, Aldo

Venetiis, 1566

Interpungendi ratio

urn:nbn:de:hbz:466:1-13350

ALDVS. MANVTIVS
PAVELLVS
FRANCISCO. MORAVO
Interpungendi ratio

Interpungendi ratio

ALDVS. MANVTIVS

PAVLLI.F

FRANCISCO. MORANDO

S. P. D.

INTERPVNGENDI rationem ad
Orthographiam pertinere, iudicas
FRANCISCÉ. MORANDE
ideo hanc etiam partem, hortatu im-
pulsu tuo, elaborabimus: de qua cum
eruditos homines dissentire constet
hoc ipsum argumento est, huiusce ar-
tis, ac studii scientiam non esse con-
temnendam. equidem usu didici, ob-
scuras saepe sententias, si recte distin-
guantur, illustrari; contra, distin-
ctionis vitio, loca multa ita pertur-
bari, atque perverti, uix ut aliquan-
do intelligi, aut ne intelligi quidem
umquam possint. Quocirca, hoc de
genere aliquid praecipere, operae-
pretium uidetur. nec tamen recuso
quin

quin, meliora si quis attulerit, opi-
nio nostra corrigatur. Et, ut ab in-
fimis ad summa, quasi per gradus
adscendamus

INTERVANGENBI rationem ad
Orthographiam pertinere, indicas
FRANCISCUS MORANDUS
ideo hanc etiam partem, hanc im-
pulsu tuo, elaboras: de qua cum
ceteros homines disceptare conser-
hoc ipsum argumentum est, hinc ar-
tis, ac hinc scientiam non esse con-
tinentiam, equidem ut didici, op-
tatis saepe tentas, si recte distin-
guantur, illustrantur, contra, distin-
ctiois ratio, loca multa ita perur-
dit, atque perurit, ut ut aliquid
de intelligi, aut ne intelligi quidem
cupiam possint. Quocirca, hoc de
genere aliquid praecipere, operac-
tamen videtur, nec tamen recte
quis

Primum

PRIMUM illud sciendum est, minimam esse distinctio-
nem auersum semicirculum, qui hoc modo designa-
tur, quam alij Virgulā, alij Comma, non nulli Semi-
punctum appellant: ea uero non integram senten-
tiam, nec sententiae partes terminat, sed nomina, uel
verba distinguit, quae modo aliquid differant, ut, cū
dicimus, Vir probus, & eruditus: aut, Grauita-
te, studio, contentione: & in similibus. seruit
etiam uerbis, non eadem significantibus, hoc modo
Hortari, orare, monere. sed quaedam uirtutes
usu nimio, delabuntur in uitium. Sic animaduerti
si omnibus uerbis, uaria significantibus, haec appo-
natur nota, nō modo non explicari sententiam, sed
etiam impediri, ut, si uelis, quot uerba sint, totidem
distinguenti notas apponere, quia non eadem uerbo-
rum omnium significatio uideatur. quod interdum
accidit

EADEM nota, si cum unico puncto coniungatur, ut sit
haec; aliter usurpatur. modo enim distinguit con-
traria nomina, hoc modo: Publica, priuata; sa-
cra, profana; tua, aliena. quo in exemplo, satis
constat, neque unicum sufficere semicirculum, & ea
nota, quae gemino puncto describitur sic: nimium
sententiam retardari. interdum etiam locum habet
in ijs locis, ubi non contraria nomina sunt, sed senten-
tia ita uariatur uerbis, ut, si semicirculum apponas
parum sit; si gemina puncta, nimium. uti exemplo co-
gitabam: sed, effluxisse exemplum satis apertum
sensi

sensi, in proxima superiore sententia. cuius generis
 occurrunt plurima in antiquorum libris. quamquā
 cur parcam operae? cum praesertim inter omnes no-
 tas hanc, de qua nunc agimus, esse omnium difficil-
 limam intelligam. exempla igitur haec erunt: Ra-
 tio docet, si aduersa fortuna sit, nimium dolen-
 dum non esse; si secunda, moderate laetan-
 dum. nam, si post illud, Non esse, addas semicircu-
 lum, quasi praecipiti cursu sententia feretur: quae ta-
 men, cum bipartita sit, post priorem partem omni-
 no debet parumper consistere. si uero bina puncta in
 eo loco malis adiungere, tantam separationem sen-
 tentia non feret: cuius posterior pars a priore pen-
 det: quandoquidem uerbum, Docet, utramque sen-
 tentiae partem aequae regit. Simile hoc est: Tu, quid
 diuitiae ualeant, libenter spectas; quid uirtus
 non item. Ut amur etiam longiore ambitu, ut osten-
 damus, quid inter bina puncta, & punctum semicir-
 culo impositum, intersit. ad Torquatum ita scripsit
 Cicero: Etsi ea perturbatio est omnium rerum
 ut suae quemque fortunae maxime paeniteat
 nemoq. sit, quin ubiuis, quam ibi, ubi est, ef-
 se malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc
 tempore, bono uiro, Romae esse, miserrimum
 sit

SEQUITUR geminatio puncti: cuius ea uis est, ut qua-
 si medium locum obtineat inter punctum semicircu-
 lo iunctum, & unicum punctum. nam bina puncta
 si

si cum puncto, & semicirculo comparentur, plus ad sententiam disiungendam ualent; si cum unico puncto, minus omnino autem usurpantur, cum sententia uel duas, uel plures, habet partes, quae suis singulae uerbis reguntur, per se consistunt, absolutaeque sunt, ut, quemadmodum ex integris membris fit integrum corpus, item ex integris partibus sententia consistat uniuersa. Exemplum hoc erit, ex eadem Ciceronis epistola: Etsi, quocumque in loco quisque est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum & suarum: tamen oculi augent dolorem qui ea, quae ceteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere a miseris cogitationem sinunt. Interdum autem ita longe progreditur sententia, ut non uno tantum loco, sed iterum, & saepius gemino puncto distinguenda uideatur; praesertim cum integras habet partes, in quibus non modo semicirculus, sed nec punctum cum semicirculo sufficiat

RESTAT unicum punctum, quo sententia concluditur, ac terminatur. nec difficilem cognitionem habet quis enim non uidet, quo uerbo sententia finiatur quamquam, ubi concisa sententia est, & concisa item altera subsequitur, gemino puncto ego quidem utor libentius, quam unico, ut in hoc exemplo: Hospitium mihi para: cras enim adero: & in hoc: De meis rebus nihil tibi mando: tu, quid agendum sit, iudicabis. Illud etiam a proposita narratione

ratione non alienum videtur, post unicum punctum si sequatur sententia, superiori non dissimilis, primis verbum littera minuscula incipere; si uero dissimilis maiuscula. quod si non solum dissimilis sententia, sed omnino dissimile sequatur argumentum: tunc ea quae sequuntur, non solum unico puncto, & littera maiuscula, sed etiam aliquo interuallo, seiungenda sunt: ut appareat diuersae materiae principium esse

INTERROGANDI nota quem sibi locum postulet, verbum ipsum significat. in dolore autem, & in admiratione, si quis unico puncto, non interrogandi nota, utetur, meo iudicio recte faciet, ut in hoc exemplo: Quanta calamitas impendet reip. & in hoc Quantas utilitates humano generi philosophia peperit. Interdum, licet manifesta interrogatio sit, Interrogandi tamen nota non utimur, ut, cum sententia usque eo producitur, ut illa interrogandi uis, quae primis uerbis agnoscebatur, longiore paulatim spatio deminuta, euanescat. probetur exemplo: An tu putas esse bonos uiros, qui amicitias utilitate sua colunt, nihil ad humanitatem nihil ad honestum, referunt; nec libenter ea curant, quae ego nisi curarem praeter cetera prorsus me tua beneuolentia, in qua magnam felicitatis meae partem soleo ponere, indignum putarem

DE PARENTHESI pauca dicam: unum hoc tacere non possum, inepte facere, qui haec Parenthesi includunt, Ut puto, Ut res indicat, Ut a maioribus accepimus, Quod equidem facile intellexerim, & similia; quae si semicirulo distinguantur aut saltem puncto & semicirculo, satis erit. Parenthesi includi oportet ea, quae nec sententiae partes sunt, nec ab ullo aut antecedente, aut subsequente verbo reguntur: nec, si absint, detrimenti quidquam patitur sententia

DE ACCENTIBVS non sunt iteranda, quae iam diximus in littera A

NE ILLVD quidem negligemus, ut, quantum in nobis est, studiosis Orthographiae consulatur. animaduerti multos errare in diuidendis verbis: quod in angustis librorum impressorum paginis fieri necesse est. Sed haec in simplicibus verbis aperta cognitio est: nisi si quis ita hebeti ingenio est, ut syllabas ipsas non internoscatur. in compositis autem plus requiritur industriae. quo de genere nihil possum praecipere, si unde composita verba sint, ignoretur. quod si compositionis origo pateat, simul diuisio syllabarum patebit. addam tamen exemplum. Exsules si diuidendum sit, numquam ita diuidam, E xsu les. cū enim Exsul, quasi Extra solum, dicatur, quis non intelligit, primam syllabam, Ex, non E, faciendam esse. Sic Specto duabus syllabis ita diuido. Spe cto, non Spec to

Spec to. id cognoscitur in verbo primitiuo Specio, a cuius supino deriuatum est Specto. Item, Distringo multi prae diuidunt, Dis tringo: cum sit diuidendum hoc modo, Di stringo, siquidem a Di et Stringo manifeste componitur. Huiusmodi sunt innumera-bilia: quorum syllabas non inscienter separabit, qui ad compositionis originem animum referet